

ÇUKUROVA ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN: 2458-7559

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.18560/cukurova.1041>

CİLT 2, SAYI 2, KIŐ 2016

s. 164-170

OSMANİYE’NİN DÜZİÇİ İLÇESİNDE EVLENMEYE BAĞLI İNANÇ VE RİTÜELLER¹

Davut BÜLBÜL²

Özet

Yukarı Çukurova olarak adlandırılan bir bölgede yer alan Osmaniye iline bağlı Düziçi ilçesi, tarih boyunca birçok Türk boyuna ev sahipliği yapmıştır. Bu özelliğinden dolayı Türk kültür unsurları, yörede varlığını geçmişten bugüne sürdürmüştür. Eski Türk inanç sisteminin sembolleri de bu kültür unsurlarının içinde önemli bir yere sahiptir. Düziçi ilçesinde yaptığımız incelemelerde, eski Türk inanç kültürü sembollerinin eskiye oranla şekil değiştirse de canlılığını koruduğu görülmüştür. Çalışmamızda, Türklerin aile ve evlenmeye verdiği değer saptanmış, daha sonra yörede yaptığımız tespitler ışığında, hayatın dönüm noktalarından biri olan evliliğin içinde yer alan saçı geleneği, toy geleneği, ocak kavramı, gelinci gitme, gelin indirme, kapı eşiğinde yapılan uygulamalar, gelinlik etme ve evlenemeyenlerin yaptıkları pratikler, eski Türk inanç sisteminin sembollerinin içinde belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Osmaniye, Düziçi, inanç sistemi, sembol, ocak, saçı*

BELIEF AND RITUALS RELATED TO MARRIAGE IN DÜZİÇİ COUNTY OF OSMANİYE

Abstract

Düzici county of Osmaniye which is located in the region called as upper Cukurova has hosted lots of Turkish tribes during the history. Because of that feature, Turkish cultural elements has kept its existence in the area until the present day. The symbols of ancient Turkish belief system has an important role in these cultural elements, too. It's seen that the symbols of ancient Turkish belief culture kept alive even if it's changed in the past. The importance of family and marriage given by the Turkish has been detected; later, by these detections saçı tradition, toy tradition, ocak concept, taking the bride, getting off the bride, things done at the door, being bride which is one of the turning points in life and pratics done by the ones who couldn't marry has been tried to detect in the ancient Turkish symbols of belief.

Keywords: *Osmaniye, Düzici, belief system, symbol, ocak, saçı*

¹ Bu makale, 2006 yılında Yrd. Doç. Dr. Faruk ÇOLAK danışmanlığında hazırlanan “Düziçi’nde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)” adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

² Bilim Uzmanı, Millî Eęitim Bakanlığı, e-posta: dvtbulbul80@gmail.com

GİRİŞ

Çukurova'nın doğusunda Amanos Dağları'nın batı yamaçlarında kurulan Düziçi ilçesinin kuzeyinde Ceyhan Nehri ve Aslantaş Barajı, kuzeydoğusunda Adıran ilçesi, kuzeybatısında Kadirli ilçesi, güneyinde Osmaniye ve doğusunda Bahçe ilçesi yer almaktadır. İlçenin tarihinin kökenleri tam olarak tespit edilmiş değildir. Buna rağmen bilinen araştırmalar ve eldeki kaynaklara göre ilçedeki ilk yerleşimin VIII. yüzyıla kadar dayandığı düşünülmekte ve bu bölgeye "Şunguru Salmiye" adının verildiği bilinmektedir. Düziçi'nin tarihi Anadolu'nun tarihi ile benzer olduğu ve hatta Paleolitik ve Neolitik Dönem ile ilgili bulguların uygun olarak görüldüğü Akdeniz Bölgesi'nde, ilçemizin de konumu gereği, Paleolitik olmasa bile Neolitik kültüre uygun bir yaşam tarzına ayak uydurduğu sanılmaktadır. Geç Hitit Dönemi'ne ait Karatepe Kazıları, bölgenin Hititler zamanında bir yerleşim alanı olma olasılığını akla getirmektedir. Çerçioğlu Köyü'nde bulunan Domuztepe kalıntıları bu düşünceyi doğrular niteliktedir. Ayrıca Böcekli Köyü'nde Neolitik Dönem'e ait olduğu düşünülen mağaralar ve yine aynı özelliklere sahip Alibozlu'da bulunan mağaralar ilçenin tarihi kökenleri hakkında ipuçları vermektedir. Düziçi ilçesi göçlere ve seferlere de sahne olmuştur. Tarih içinde bölgeye yapılan seferlerin ilki Büyük İskender'in yaptığı Asya seferidir. Bölge bu seferden etkilenmiştir. Diğer bir etkilenme Haçlıların I. ve III. seferlerinde olmuştur. İlçeye bilinen göçler ise birbirine yakın dönemlerde başlamıştır. İlk Ermenilerin Kilikya'ya gelişi ile ilgilidir. Diğeri ise özellikle I. Alaaddin Keykubat zamanında buraya Oğuz boylarından Avşar, Çuhadar, Peçenek, Kızık ve Karkın gibi boyların gelip yurt tutmasıdır. Zamanımızda bazı köyler bu boyların adları ile anılmaktadır. Bugünkü Haruniye yeni ismi ile Düziçi ilçesi, Büyük Abbasi halifesi Harun-ür Reşit'in uç beyi olan Faraç Bey tarafından 699 yılında kurulmuştur. Daha sonraları Anadolu Selçuklu devleti kurucusu Süleyman Şah İznik'te birliği sağlayıp doğuya yöneldiğinde bölgeyi kendi topraklarına katmıştır. Yavuz Sultan Selim, Mısır'a yaptığı sefer sırasında ilçeyi Osmanlı topraklarına katmıştır. İdare bakımından Maraş sancağına bağlı Bahçe ilçesinin nahiyesi olan Haruniye 1878 yılında Adana iline bağlanmıştır. Haruniye I. Dünya Savaşı'ndan önce İngilizlerin daha sonra Fransızların işgaline uğramıştır. Bölgeye getirilen Ermeniler yöre halkına katliamlar yapmış; yerli halk ve çete birliklerin ortak mücadelesi sonucu 28 Mart 1920'de ilçe düşman işgalinden kurtulmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra 1954 yılında Hacılar, 1957 yılında da Haruniye belediye olmuş ve her iki belediye birleşerek 29 Kasım 1983 tarihinde ilçe olmuş ve Düziçi adını almıştır (İlçemiz Düziçi, 1990: 33-34).

Yukarıda belirtildiği gibi bugüne kadar birçok medeniyetin etkisinde kalan bölge, son yıllara kadar göç alışverişi olmamasından dolayı kültürel olarak dış etkenlere kapalı kalmıştır. Bu özelliğinden dolayı Düziçi ilçesi, Türk örf, âdet, gelenek, görenek ve inançlarını günümüze kadar korumasını bilmiştir. Ancak, yöre kültürü, kültür bilimi için zengin kaynağa sahip olmasına rağmen, gerektiği şekilde araştırılıp incelenmemiştir.

Türklerde Aile ve Evlilik Kurumlarının Önemi

Toplumun ayakta tutan ve bundan dolayı toplumun temel öğelerinden biri olan aile; insan türünü üretmek ve sürdürmek gereksiniminden doğan, üretim-tüketimde bulunmak gibi ekonomik, çocuğun toplumsallaştırılması, eğitimi, korunması, sevgi, serbest zamanların değerlendirilmesi gibi pek çok işlevlere sahip, bütün toplumlarda en fazla evrensellik gösteren bir kurum olarak değerlendirilebilir (Tezcan, 2000: 13). Toplum, aile aracılığıyla kendi varlığını sürdürebilmesi için, kendi birliğini koruması gayesi ile benimsediği değerleri ve uyguladığı normlarını (âdetleri, örfleri, görenekleri ve gelenekleri ile kanun ve yönetmelikleri vs.) ve kurallarını sosyalizasyon kanalı ile insanlara benimsetir, öğretir ve uygulatır (Nirun, 1994: 69). Ailenin bu işlevinden dolayı yeniden üretim ediniminin, yani çiftleşme, gebelik ve doğumun hukuksal olarak temellendirilmiş anne babalığa bağlanmış olmadığı hiçbir kültür yaşayamaz; bu, aile sürecinde anne babaya yüklediği sorumluluklar

karşılığında onlara belli bir ayrıcalık getiren bir ilişkidir (Malinowski, 1992: 112). Bütün bunlara baktığımızda, toplumun özellikleri ile onun yansıması olan aile arasında sağlam bir birliktelik olduğunu görürüz. Bu birliktelik birbirini tamamlayan, birinin bozulduğunda diğersinin de bundan etkilendiği ya da olumlu yönde gelişme olduğunda ötekininde bundan faydalandığı değerli bir birlikteliktir.

Tarihin ilk devirlerinden beri var olan aile kurumu, bütün topluluklar için önemli olduğu gibi, Türkler tarafından da değer verilen, devletin ayakta kalabilmesi için üzerine titrenen, önemsenen toplumun en küçük yapı taşıdır.

Türklerin sosyal dokusuna yakından baktığımızda Türklerde gelişmiş bir “baba ailesi” (Ögel, 2001: 237) yapısı olduğunu görürüz. Bundan dolayı baba objesi, Türk aile kurumunda önemli bir fonksiyona sahiptir. Bir başka ifadeyle, babanın aile üzerindeki etkisi, sorumluluğu ile devletin toplum üzerindeki etkisi ve yükümlülükleri arasında paralellik olduğu anlayışı Türklerde yaygın bir düşüncedir. Baba nasıl ki aile fertlerini korur, besler, giydirirse; devlet denilen sosyal kurum da sorumlu olduğu bireyleri korur, besler, giydirir. Eski Türkler gök kubbeyi çadır gibi düşündüğü için, devletin temellerinin aileden ve çadırdan başladığını düşünmektedir (Ögel, 2002: 161). Ayrıca eski Türk cemiyetindeki hususi mülkiyette, ferdi hukukta, hürriyet ve istiklal tutkunluğunda, sosyal davranışlarda, adalet, dinî tolerans anlayışlarında ve bütün bu saydıklarımızı gerçekleştirmek ve korumakla görevli olan devletin “baba” telakki edilmesinde, Türk ailesinin –ana, baba, evlat münasebetlerinde temellenen-prensipieri görmek mümkündür. Esasen bu durumu, eski Türk devletinin iki sosyal birliğe dayandığı şeklinde açıklayabiliriz. Bu iki sosyal birliktelik, “aile ve ordu”dur (Kafesoğlu, 2000: 229). Devletin temelindeki bu sosyal uyuşmanın ilişkisini Ögel (2001: 239), “Türk ailesi, devletin ve ordunun temelidir... Bu sebeple, Türk ailesi yalnız folklorlarda değil, Türk tarihinin gelişmesi ve akışı içinde aramak gerekir.” şeklinde ifade etmiştir.

Yukarıda açıkladığımız toplumun temel taşı olan ailenin oluşmasındaki ilk safha evliliklidir. Evlenme, belli bir topluma ait bir özellik olmayıp, evrensel bir nitelik taşıyan, neslin devamını sürdürmek, belli bir düzene girmek gibi nedenlerle iki insanın bir araya gelerek yuva kurmalarıdır. Bütün insan topluluklarında evli çiftler, toplumun diğer üyeleri tarafından açıkça kabul edilen ve tanınan bir birlik halinde yaşarlar. Her yerde evlilik kurumu, babalık ve analığın tasvibi, çocukların bakımı ve yetiştirilmesi için gerekli olan kararlı bir temeli saplayacak bir seri kültür kalıplarıdır (Erdentuğ, 1991: 319). Bir başka açıdan bakıldığında evlilik, hem gençlerin sosyalleşme süreçlerinin önemli bir aşaması, hem de aileler arasında kurulan sosyal ve ekonomik ilişkileri biçimlendirmesi bakımından önemli bir olgudur (Er, 1997: 191). Kısacası evlilik, toplumsal kabul gören cinsel ilişkinin saptanması ve bunlarla ilgili normlar ve kurallar zinciridir (Tezcan, 1997: 70).

Toplumsal açıdan teşvik edilen bir kurum olan evlilik, bütün milletlerde olduğu gibi Türklerde de önemli bir yere sahiptir. Türklerde evlenmeye, “ev bark sahibi olmak” denilmektedir. Bark, Orhun Kitabesi’nde “mabet, ibadet edilecek yer” anlamındadır (Gökalp, 1995: 255). Evlenme Türklerde çok eskiden beri, bir “koşulma, dirlik, derim” veya “tiriglig” yani birlikte yaşamadır. Karı-koca artık bir bütün ve tek bir vücut olmuşlardır. Aslında Türklerde evlilik, ev ve yuvanın tek sembolü olan “ocak” kavramıyla eşdeğerdir. Nitekim tesirlerden uzak kalmış olan Yakut Türklerinde evlilik, “sönmez bir ateş yakmadır”, eve gelen gelin ise “evi aydınlatan bir ateştir” (Ögel, 2001: 253-254). Kalafat’a (1995: 101) göre ise Türklerde evlilik, ev, evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi mühim kaidelerden biridir. İnsan ev-bark sahibi olunca bulunduğu toplulukta itibar kazanır. Çocuk sahibi olunca da itibarı yükselir. Türk hayatının her safhasında yaşayışımıza, hareketlerimize yön veren inançlarımızın buradaki rolü devam etmektedir.

Düziçi'nde Evlenmeye Bağlı İnanç ve Ritüellerin İncelenmesi

İnsan hayatının önemli dönüm noktaları vardır. Doğumdan ölüme kadar olan bu süreçte, kültür unsurları insanı çepeçevre sarar. Bu süreç, birçok âdet, gelenek, görenek ve inanmaları içinde barındırır. Bu âdet, gelenek, görenek ve inanmalar, insanı yalnız bırakmadığı gibi koyduğu norm ve kurallar yoluyla toplum içinde kişiyi bu kurallara uymaya zorlar ve daha önemlisi onu, başına gelebilecek kötülüklerden korur.

Geçmişten bugüne önemli değişimlere uğrayan ve toplumun değişim süreci ile varlığı önemli derecede azalan eski kültür unsurlarının sembolleri, günümüzde toplum içerisinde etkisini hâlâ sürdürmektedir. Bu semboller karşımıza ritler ve davranışlar olarak çıkmaktadır. Bu sembollerin amacı, insanı, hayatı boyunca ve özellikle hayatın dönüm noktaları olarak gördüğümüz doğum-evlenme-ölüm sırasında kişiyi ve çevresini, yapılan ritler ve davranışlarla kötülüklerden korumak ve toplum içinde nasıl davranması gerektiğini belirleyerek onları belli bir kalıba sokmaktır.

Düziçi ilçesi, son yıllara kadar modern çağın hızlı değişimlerine rağmen, kültürel değerlerini öz itibarıyla belli ölçüde de olsa korumasını bilmiştir. Bunda ilçenin dışarıdan göç almaması en önemli faktördür. Araştırmalarımız neticesinde, eski Türk kültür uygulamalarının yörede pratik olarak halkın içinde günümüz şartlarında da olsa kabul gördüğünü göstermektedir.

Aşağıda göreceğimiz uygulamalar, evliliğe bağlı olarak yörede eski Türk inanç sisteminin yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aileler çocuklarının belli bir yaşa geldiklerinde yuva kurmalarını isterler. Belli bir yaşa geldikleri halde evlenemeyen erkek ve özellikle kız çocukları, aile büyükleri için büyük bir sorun teşkil eder. Çocuklarının kismetlerinin kapalı olduğuna inanan ve onların kismetlerinin açılmasını isteyen aileler, dinî ya da geleneksel bir çok uygulamaya başvurur. Bunun için başvurulan ilk yöntem ziyaret yerlerine gitme şeklindedir. Eski inanç sistemindeki atalar ve ağaç kültü ile ilişkili olan bu uygulama, ziyaret edilen zattan yardım isteme söz konusu olduğu gibi, çaput bağlanan çalı ve ağaçtan da aynı istek söz konusudur. Düziçi'nde, kismetinin kapalı olduğuna inanılan kişiler, Kahramanmaraş sınırları içerisindeki "Ökkeşiye" ziyaret yeri, Kadirli ilçesindeki "Tılan" ziyaret yeri ile Düziçi ilçesinin kuzeyindeki "Kaniştepe" ve Nazar yaylasındaki "Kızılkaya" yerlerine götürülür. Bu kişilerin kismetlerinin açılması için dua edilir ve buradaki çalılara çaputlar bağlanılır. Anadolu'da da kismetinin kapalı olduğuna inanılan kişilerin, bunu çözmek için ziyaret yerine götürülmeleri ve ağaçlar ve çalılara çaput bağlamaları yaygın bir uygulamadır (Kalafat, 1995: 101).

Bölgede gördüğümüz bir başka eski kültür unsuru "toy" geleneğidir. Düziçi'nde, düğün günü yaklaşırken düğün sahibi, düğünde görev yapacak kişilerin belirlenmesine ve düğünde kullanılacak malzemelerin teminine çalışır. Bu işlem düğünden bir hafta önce başlar. İlk önce komşuların desteği ile düğün ekmeği yapılır. Ardından düğün yapılacak alanın hazırlanması, köyden tabak, kaşık, sandalye toplanması gerçekleştirilir. Ayrıca davulcular, abdal ağası, sağdıç, para verenlerin listesini yazan kişi, kahveci ve çaycının belirlenmesi yapılır. Bununla beraber kız evine gönderilecek fasulye, dövme, soğan, bulgur gibi malzemelerin yanında bir de kına keçisi hazırlanır.

Düğün sahibi için üzerinde durulan en önemli olaylardan birisi de düğün yemeğinin hazırlanmasıdır. Bunun için köyde yemek yapan en becerikli kişi aşçı olarak tutulur. Aşçının yanına ona yardımcı olacak kişiler ve bulaşıkçılar ayarlanır. Düğün yemeği, düğün sahibi için çok önemlidir; çünkü düğün yemeğinin kötü olması ya da davetlilerin aç kalması onlar için onur kırıcı bir durumdur. Düğün zamanı hiçbir evde yemek yapılmayıp, yemek sadece düğün evinde yenildiği için davetlilerin aç kalması düğün sahibinin ayıplanmasına neden olur. Ancak, düğün eğlenceli olur ve özellikle de yemek güzel yapılırsa, bu durum düğün sahibine itibar kazandırır.

Düğünlerde yemeğe verilen bu önem, eski Türk kültüründeki toy geleneğinin bir uzantısıdır. Göktürklerden başlayarak günümüze kadar gelen bu uygulamada, açlar doyurulup çıplaklar giydirilerek, herkesin gönlü alınmış, ağzı dualıların duasıyla düğün kutsanmış olmaktadır (Şimşek, 2003: 20). Yöredeki uygulamalarıyla benzerliğinin olduğunu düşündüğümüz eski Türklerdeki bu inanç, davetlilere bir çeşit meydan okuma, davet sahibinin cömertliği ve zenginliği gösterme özelliği olarak düşünülmelidir (Aslan, 1991: 54). Aslında Oğuz geleneği olan yağma kültüründe de bu uygulamanın benzer noktalarını görmekteyiz. Burada kımızların sağdırılıp tepeler gibi etlerin yığıldığı ve herkesin doyurulduğu şölenlerde, güreşler, yarışlar, eğlenceler hep yemekten sonra olmaktadır (Eröz, 1996: 99). Gökalp'e (1995: 226) göre "toy"ların en büyüğü, düğün toyudur. Düziçi'nin düğünlerinde de yemekten sonra halaylar çekilmekte, bazılarında güreşler yapılmakta, ayrıca çeşitli köy seyirlik oyunları oynanmaktadır. Bu yönüyle eski Türk geleneği olan toy geleneğinin yöremizde de uygulandığı görülmektedir.

Türkler, evlenmeye, "ev bark sahibi olmak" demektir. Bu nedenle "ocak" kavramı, Türklerde ev ve yuvanın tek sembolüdür. Nitekim tesirlerden uzak kalmış olan Yakut Türklerinde evlilik, "sönmez bir ateş yakmadır", eve gelen gelin ise, "evi aydınlatan bir ateştir" (Ögel, 2001: 253-254). Düziçi'nde de, "ocak" kavramı ile aile kavramı arasında bir bağlantı görülmektedir. Evde yanan ateş o kadar değerlidir ki, ocağa tükürülmez, saygısızlık edilmez. Ayrıca, yörede söylenen "ocağın sönsün", "ocağın kararsın" sözleri aslında ocak ile aile kavramının aynı anlama geldiğinin işaretidir. Diğer taraftan Düziçi yöresindeki düğünlerde yapılan kına gecelerinde, kına tepsisindeki mumların yakılarak bunun tepsi ile gelinin üzerinde tutulması; ayrıca düğün akşamı meydana büyük bir "sinsin" ateşi yakılıp üzerinden atılması ve etrafında çeşitli oyunlar oynanması eski Türk inanç sistemindeki ateş kültü ile bağlantılıdır.

Düziçi düğünlerindeki kına gecelerinde mumların yakılma hadisesini Elazığ ve çevresinde oynanan "çayda çıra" oynanışında da görmekteyiz. Buradaki oyun bir uğura dayanmaktadır. Gülensoy'a (1984: 43) göre bu durum, Türk mitolojisindeki "ışık" motifi ile ilişkilidir; çünkü Türk mitolojisindeki ışık, Tanrı'nın nurudur. "Kut Dağı" denilen dağ da bu ışığın indiği yerdir. "Kut" kelimesi bir kavram olup, "saadet, mutluluk" demektir. Kut'un düştüğü yer kutsallaşır. "Kut taşı" kutlu bir cisim, hayrın ve uğurun sembolüdür.

Düziçi'nde gelin getirmeye pazar günü öğlenden sonra gidilmektedir. Buna "gelinci gitme", "gelin getirme" gibi isimler verilir. Gelin getiren kişilere ise "seğmen" adı verilmektedir. Gelin getirmek için kız evine yaklaşan gelincileri, kız evinin yakınları ve komşuları hemen kız evine geçirmezler. Kız evi yakınları, oğlan tarafına gelini alabilmeleri için bazı şartlarının olduğunu, ancak bu şartların yerine getirilmesiyle kız evine gidebileceklerini ve kızı alabileceklerini söylerler. Bu şartlar arasında, uzak bir yerdeki ince bir telin ucuna pamuk yerleştirilip, oğlan tarafının atıcılarından tabancayla veya tüfekle bunu vurmaları, vuramazlarsa çıplak ayakla keçi ahırındaki zibillğin içinde dolaştırılmaları vardır. Bir başka şaka yollu şart ise, yere bir çukur açılması, bunun içine soğan konulup etrafına da kırmızı toz biber serpilerek oğlan evinden gelen birinden, eli arkada bağlı olmak şartıyla bunu ağzıyla alması vardır. Bazen şakalar amacını o kadar aşar ki iki taraf arasında kavgalar bile çıkar. Şartların yerine getirilmesinden sonra, kız tarafıyla oğlan tarafı kucaklaşıp kız evine birlikte gelirler. Burada oyunlar oynanır, yemekler yenilir. Aslında bütün bu zorlamaların altında, eski Türk kültürüne bağlı bir inanış yatmaktadır. Bu inanışta, kız evine ait atalar ruhu ile ev üyelerinin memnuniyetini kazanma isteğinin, eski Türklerin savaşa gider gibi düğüne gitme, kızı zorla kaçırmak gibi kızı alma âdetini görmekteyiz (Şimşek, 2003: 27).

Yörede, kız evinden gelin alındıktan sonra geri dönülürken yolda bazı uygulamalar yapılmaktadır. Bunlar arasında gelinin baba evini unutsun diye kız evine gidilen yoldan geri dönülmemesi, gelinin mezarlığın etrafından dolaştırılması gibi pratiklerdir. Buradaki

mezarların ziyaret edilmesi, ölmüş atalardan izin almak, onların ruhlarını memnun etmek anlamına (Şimşek, 2003: 28); kız evine gidilen yoldan geri dönülmemesi ise, kötü ruhların eski yolu zaptlayabilir inancına dayanmaktadır (Tacemen, 1995: 87). Ayrıca, dönülen yolda köprü varsa, gelinin arabadan indirilip, halay çektirilerek karşıya geçirilmesi, eski Türk inancındaki su kültü ile irtibatlandırılmaktadır.

Gelin alayı daha sonra davul zurna eşliğinde oğlan evine gelir. Burada evin kapısının önünde duran gelinin üzerine, kaynana tarafından bir tabakta karıştırılan para, şeker, buğday, mısır, arpa, leblebi, kuru üzüm gibi maddeler atılır. Atılan bu maddeler çevredeki kişilerce toplanılır. Burada atılan maddelerin çeşitli manalarının olduğuna inanılır. Para zenginliği temsil ederken; buğday, mısır, arpa, leblebi bolluğu, üremeyi temsil eder. Şeker ve kuru üzüm gibi tatlı maddeler de mutluluğun simgesi olarak kabul edilir.

“Saçı” adı verilen bu geleneğin kökeni eski Türk inancına dayanmaktadır (Şimşek, 2003: 28). Kökleri Şamanizm’e dayanan bu geleneğe, Orta Asya Türklerinde, “saçuv” veya “çaçılama” denilmektedir. Ulu Yüz Türkleri, eskiden gelinin atının yele ve kuyruğuna kırmızı saçarlarmış. İslâmiyet’ten sonraki gelişmede bu durum “un serpme” şeklini almıştır. Para, çörek, şeker ise daha geç çağlarda ortaya çıkmıştır. Su serpme Başkurlarda görülmektedir. Anadolu’da buna “gelin uğru” da denilmektedir. Un saçısına ise Özbekler “yüz akı” demektedir (Ögel, 2001: 267-268). Kısacası bu inanca eski Türkler, yabancı soya mensup olan bir kızı, kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan bir kurban ayininin kalıntısı olarak bakılmaktadır (İnan, 2000: 167).

Üzerine çeşitli maddeler atılan gelini evin kapısından içeri hemen geçirmezler. Kapı eşliğinde geline bazı uygulamalar yaptırılır. Gelin, eline verilen su dolu şişeyi, bardağı, narı evin kapısına ya da yere vurarak kırar. Burada bardağın, şişenin veya narın kırılması yörede, gelinin eve uğur getireceği anlamında yorumlanmaktadır. Gelinin kapı eşliğinden geçerken yaptığı uygulamalardan biri de, avucuna verilen tereyağını kapıya sürmesidir. Yağın kapıya sürülmesi, gelinin tatlı dilli olma isteğidir. Bir başka uygulamada ise, kız evinden getirilen çiviye geline giriş kapısının üst kapısına çaktırılmasıdır. Çivi çakma uygulamasında verilen mesaj, gelinin kız evinde aldığı güzel huyu oğlan evine aktarması dileğidir.

Kapı eşliğinde yapılan uygulamaları, gerçek şekliyle düşündüğümüzde hiçbir anlamı yoktur. Bunları değerli kılan sembolik anlamlarıdır. Kapı eşliği, Türk kültüründe her zaman kutsal sayıldığından, aileye yeni katılacak olan gelin, bu tür uygulamalarla bir nevi kutsanmış ve kötülüklerden arınmıştır. Bu şekilde eve girmesi sağlanmaktadır (Şimşek, 2003: 29).

Düziçi’nde gelin, yeni geldiği evde evin büyükleri ile özellikle kayınbabasıyla bir müddet konuşmaz, onların bulunduğu ortama gelmez. Kayınbabası ancak bir hediye verirse onunla konuşmaya başlar. Buna yörede “gelinlik etme” denilmektedir. Türk kültür unsurları içerisinde olan atalar kültü inancını, bu pratikte görebiliriz. Eski Türk inancına göre, cedd-i ala ruhu, öz soyuna sokulan yabancı kadınlardan hoşlanmamaktadır. Gelin, çocuk doğuruncuya kadar kayınbabasının çadırının kapısının yanında oturmaya mecburdur. Kocasının mensup olduğu oymağın adını (yani “cedd-i ala” adını) söylemesi uygun görülmemektedir (İnan, 1998: 310). Bu inançta, büyüklerle konuşmama ve onların adının söylenmemesinin uğursuzluğu engelleyeceği düşüncesi vardır. Büyüklere ve özellikle kayınbabaya saygının altında yatan düşünce bu işlevi ile karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Düziçi ilçesinde yaptığımız araştırmalar neticesinde görülen evlenemeyen kişilerin kismetlerinin açılması için ziyaret yerlerine götürülmeleri ve ağaçlara çaput bağlama uygulamaları, düğünde misafirleri en iyi şekilde ağırlama çabası olan “toy” geleneği, ateş ile

ev arasındaki bağlantıyı anlatan “ocak” kavramı, kızı almak için gidilen gelincilerin kız evi yakınlarınca yapılan şaka yollu zorlamalar, gelinin oğlan evine geldiğinde çeşitli manalara geldiğine inanılan bazı maddelerin atıldığı “saçı” geleneği, eski Türk kültüründe kutsal sayılan ev eşliğinde, geline uygulatılan bazı pratikler ve gelinin ev büyükleri ile konuşmaması olan “gelinlik etme” inancı gibi bütün bu inanışlar, eski Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Gördüğümüz bu uygulamalarda inanç, insanlara yol gösteren, teşvik eden, cezalandıran velhasıl insana bütünüyle hükmeden bir sistem zinciridir.

Araştırmamız neticesinde görülmüştür ki eski Türk inanç sisteminin uygulamalarının yansımaları, günümüz şartlarında varlıkları azalsa da Düziçi ilçesindeki etkisi devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Aslan, M. (1991). Osmanlı Saray Düğünlerinde Yağma Geleneği. *Milli Folklor Dergisi*, 2(10), 54–57.
- Er, T. (1997). Ürgüp ve Çevresi Evlenme Âdetlerinde Meydana Gelen Sosyal ve Kültürel Değişimler. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, IV. Cilt (Gelenek-Görenek-İnançlar)*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 191–201.
- Erdentuğ, N. (1991). “Türkiye’nin Karadeniz Bölgesinde Evlenme Görenekleri ve Törenleri”, İçinde, *Aile Yazıları 4 (Evlilik Kurumu ve İlişkileri)*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 319-327.
- Eröz, M. (1996). *Milli Kültürümüz ve Meselelerimiz*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1995). *Türk Medeniyet Tarihi*, (Sadeleştiren: Yalçın TOKER). İstanbul: Toker Yayınları.
- Gülensoy, T. (1984). Türk Mitolojisinden Kaynaklanan Bir Halk Oyunu ve Türküsü. *Milli Kültür Dergisi*, (44), 41–43.
- İlçemiz Düziçi Dergisi (1990). Osmaniye: Düziçi Kaymakamlığı Yayınları. (İD).
- İnan, A. (1998). *Makaleler ve İncelemeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- (2000). *Tarihte ve Bugün Şamanizm (Materyaller ve Araştırmalar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (2000). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kalafat, Y. (1995). *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi* (Çev: Saadet Özkal). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Nirun, N. (1994). *Sistemik ve Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Ögel, B. (2001). *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- (2002). *Türk Mitolojisi II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şimşek, E. (2003). Kadirli ve Sumbas (Osmaniye)’ta Evlenme Âdetleri. *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü (Sempozyumu) Bildirileri*, 4-5 Ocak 2003. Osmaniye: Osmaniye Valiliği Yayınları, 11–35.
- Tecemen, A. (1995). *Türk Fin-Ugor, Moğol-Mançu Toplulukları İnanışları Zemininde Bulgaristan Türkleri İnanışları veya Türk Kimliği*. Ankara: Üçbilek Matbaası.
- Tezcan, M. (1997). *Kültürel Antropoloji*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- (2000). *Türk Ailesi Antropolojisi*. Ankara: İmge Kitapevi.